# BA-B.Ed

# Question Papers

# Semester-2nd

# June, 2022

Scanned with CamScanner

405

l No. ..... Total Pages : 7

# 52281/M

K–62/2052

## EDUCATIONAL POLICY AND PLANNING IN CONTEMPORARY INDIA–I

Semester–II

(Common for B.A. B.Ed & B.Sc. B.Ed.)

ime Allowed : 3 Hours] [Maximum Marks : 70

**lote :** The candidates are required to attempt **two** questions each from Sections A and B carrying 10 marks each and the entire Section C consisting of 10 short answer type questions carrying 3 marks each.

[P. T. O.



Scanned with CamScanner

## SECTION—A

1. Explain the meaning of "Education Poli Discuss the various determinants for formulati the Education Policy.

2. What is the meaning of MHRD ? Describe the r of MHRD in policy formulation in the field Education in India.

3. Describe various approaches concerning educat planning. Which is the best approach ? G reasons.

4. Explain the concept of Educational planni and financing. What are the principles Financing ?

## SECTION—B

5. Discuss the recommendations of Natio Education Commission 1964-66 with spec reference to School Education.



Highlight salient policy recommendations made on School Education by NPE-2020. 10

What is Privatization of Education ? Discuss recommendations of Birla Ambani report on privatization of Higher Education. 2,8

What is Skill Development Mission-2014 of India ? What are its objectives ? 4,6

## SECTION—C

Write short notes on the following : 10×3=30

(i) Role of NCERT in policy formulation.

(ii) Contribution of NASSCOM towards policy formulation.

(iii) Long-term versus Short-term Education planning.

(iv) Operation Black-board.



Scanned with CamScanner

(v) Define the term "Education Policy".

(vi) Merits of NPE-2020.

(vii) What is "Knowledge Creation" ?

(viii) Aims of NSDM-2014.

(ix) Eclectic approach of Education Planning.

(x) Common School System.



## PUNJABI VERSION

**ਨੋਟ :** ਭਾਗ A ਅਤੇ B ਹਰੇਕ ਵਿਚੋਂ ਦੋ-ਦੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 10 ਅੰਕ ਹਨ। ਭਾਗ C ਸਾਰਾ ਕਰੋ। ਇਸ ਵਿਚ 10 ਸੰਖੇਪ ਉੱਤਰ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਲਾਜਮੀ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 3 ਅੰਕ ਹਨ।

### ਭਾਗ—A

1. 'ਸਿਖਿਆ ਨੀਤੀ' ਦੇ ਅਰਥ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। ਸਿਖਿਆ ਨੀਤੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਨਿਰਨਾਇਕਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 10

2. MHRD ਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੈ? ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਨੀਤੀ ਨਿਰਮਾਣ ਵਿੱਚ MHRD ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ। 2,8

3. ਸਿਖਿਆ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ। ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਕਿਹੜਾ ਹੈ? ਕਾਰਨ ਲਿਖੋ। 10



Scanned with CamScanner

4. ਵਿਦਿਅਕ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਅਤੇ ਵਿੱਤ-ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। ਵਿੱਤ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਕੀ ਹਨ? 5,5

## ਭਾਗ—B

5. ਸਕੂਲ ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਿਖਿਆ ਕਮਿਸ਼ਨ 1964-66 ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 10

6. NPE-2020 ਦੁਆਰਾ ਸਕੂਲ ਸਿਖਿਆ 'ਤੇ ਕੀਤੀਆਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਨੀਤੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰੋ। 10

7. ਸਿਖਿਆ ਦਾ ਨਿਜੀਕਰਨ ਕੀ ਹੈ? ਉਚੇਰੀ ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਨਿਜੀਕਰਨ 'ਤੇ ਬਿਰਲਾ ਅੰਬਾਨੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀਆ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 2,8

8. ਭਾਰਤ ਦਾ ਹੁਨਰ ਵਿਕਾਸ ਮਿਸ਼ਨ-2014 ਕੀ ਹੈ? ਇਸ ਦੇ ਕੀ ਉਦੇਸ਼ ਹਨ? 4,6

## ਭਾਗ—C

9. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ: 10×3=30

(i) ਨੀਤੀ ਨਿਰਮਾਣ ਵਿੱਚ NCERT ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ।



(ii) ਨੀਤੀ ਨਿਰਮਾਣ ਪ੍ਰਤੀ NASSCOM ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ।

(iii) ਦੀਰਘ-ਕਾਲ ਬਨਾਮ ਲਘੂ-ਕਾਲ ਸਿਖਿਆ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ।

(iv) ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਬਲੈਕ ਬੋਰਡ।

(v) ਸਬਦ 'ਸਿਖਿਆ ਨੀਤੀ' ਦੀ ਪ੍ਰੀਭਾਸ਼ਾ ਦਿਉ।

(vi) NPE-2020 ਦੇ ਫਾਇਦੇ।

(vii) 'ਗਿਆਨ ਉਤਪਤੀ' ਕੀ ਹੈ?

(viii) NSDM-2014 ਦੇ ਉਦੇਸ਼।

(ix) ਸਿਖਿਆ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਦਾ ਉਦਾਰ-ਚਿੱਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ।

(x) ਸਾਂਝੀ ਸਕੂਲ ਪ੍ਰਣਾਲੀ।



Scanned with CamScanner

404

Total Pages : 4

# PC–52282/M

**K–62/2052**

CURRICULUM DEVELOPMENT

Paper–II

(Semester–II)

(Common for B.A., B.Ed. & B.Sc., B.Ed.)

Time : Three Hours] [Maximum Marks : 70

**Note :** Attempt **two** questions each from Section A & B carrying 10 marks each and the entire Section C consisting of 10 short answer type questions carrying 3 marks each.

## SECTION—A

I. Describe importance of curriculum in education.

II. Explain types of curriculum.

III. Discuss the impact of development in the process of curriculum change.

IV. Describe learner's characteristics in curriculum.

## SECTION—B

V. Describe subject-centred approach to curriculum development.



Scanned with CamScanner

VI. Discuss key features of integration of school curricul with skill development.

VII. Explain the importance of curriculum for children with spec needs.

VIII. Elaborate main characteristics of curriculum for gifted studen

## SECTION—C

### (Compulsory Question)

IX. Write brief answer of the following :

1. Differentiate between syllabus and curriculum.
2. Any *three* foundations of curriculum.
3. Importance of decentralization of curriculum developme
4. Impact of teacher's experience on curriculu construction.
5. Parental expectations for curriculum.
6. Define learner-centred approach.
7. Meaning of spiral curriculum.
8. Importance of vocational component in curriculum.
9. Define slow learners.
10. Needs of visually challenged learners.



## PUNJABI VERSION

ਨੋਟ : ਭਾਗ A ਅਤੇ B ਵਿਚੋਂ **ਦੋ-ਦੋ** ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 10 ਅੰਕ ਹਨ। ਭਾਗ C ਸਾਰਾ ਕਰੋ। ਇਸ ਵਿਚ 10 ਸੰਖੇਪ ਉੱਤਰ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 3-3 ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਹਨ।

### ਭਾਗ—A

I. ਸਿਖਿਆ ਵਿਚ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ।

II. ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।

III. ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਤਬਦੀਲੀ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿਚ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

IV. ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ।

### ਭਾਗ—B

V. ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਵਿਕਾਸ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਾ-ਕੇਂਦਰਿਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ।

VI. ਸਕੂਲ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੇ ਹੁਨਰ ਵਿਕਾਸ ਨਾਲ ਏਕੀਕਰਨ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

VII. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲੋੜਾਂ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।



Scanned with CamScanner

VIII. ਗੁਣਵਾਨ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।

## ਭਾਗ—C

## (ਲਾਜ਼ਮੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ)

IX. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਦੇ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਉੱਤਰ ਲਿਖੋ :

1. ਸਿਲੇਬਸ ਅਤੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਵਿਚ ਅੰਤਰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰੋ।
2. ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੇ ਕੋਈ **ਤਿੰਨ** ਆਧਾਰ।
3. ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਵਿਕੇਂਦਰੀਕਰਨ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ।
4. ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਨਿਰਮਾਣ 'ਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ।
5. ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਲਈ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਦੀਆਂ ਉਮੀਦਾਂ।
6. ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਕੇਂਦਰਿਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ।
7. ਚੱਕਰਦਾਰ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੇ ਅਰਥ।
8. ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਵਿਚ ਵਿਵਸਾਇਕ ਭਾਗ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ।
9. ਹੌਲੀ ਸਿੱਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ।
10. ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਗਤ ਚਣੌਤੀ ਭਰਪੂਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ।

Scanned with CamScanner

ll No. .....

Total Pages : 4

# 55551/MH

A/2052

## PUNJABI COMPULSORY

Paper–III

Semester–II

me Allowed : 3 Hours] [Maximum Marks : 75

ਟ: ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਨੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਨ।

### ਭਾਗ-ਓ

ਰੇਖਾ ਚਿੱਤਰ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਇਸਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਵਿਭਿੰਨ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਵਿਸਥਾਰ ਸਹਿਤ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

ਜਾਂ

ਸੰਸਮਰਣ ਅਤੇ ਰੇਖਾ ਚਿੱਤਰ, ਸਾਹਿਤ ਰੂਪਾਂ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਨਿਖੇੜਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰੋ। 12



Scanned with CamScanner

2. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ **ਇੱਕ** ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਦਿਓ: 12

(ੳ) 'ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਦੇ ਚਿਹਰੇ' ਨਿਬੰਧ ਵਿੱਚ ਆਏ ਵਿਚਾਰਾਂ ਸੰਬਧੀ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਦਿਓ।

(ਅ) 'ਕਪੂਰਥਲੇ ਦੇ ਦਿਨ' ਨਿਬੰਧ ਦਾ ਸਾਰ ਲਿਖੋ।

(ੲ) 'ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ ਨਾਲ ਮੇਰੀਆਂ ਸੱਤ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ' ਨਿਬੰਧ ਵਿੱਚ ਆਏ ਵਿਚਾਰਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

## ਭਾਗ-ਅ

3. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ **ਇੱਕ** ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਦਿਓ: 12

(ੳ) ਦੋ-ਭਾਸ਼ਾਈ ਸ਼ਬਦ ਕੋਸ਼ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਇਸਦੀ ਬਣਤਰ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿਓ।

(ਅ) ਵਿਸ਼ਵਕੋਸ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਇਸਦੀ ਬਣਤਰ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵ ਸੰਬੰਧੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

(ੲ) ਵਿੱਕੀਪੀਡੀਆ ਕੀ ਹੈ? ਵਿਸਥਾਰ ਸਹਿਤ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।



1. ਤੁਹਾਡੇ ਕਾਲਜ ਵਿੱਚ ਹੋਏ ਰੂਬਰੂ ਸਮਾਗਮ ਸੰਬੰਧੀ ਪ੍ਰੈੱਸ ਨੋਟ ਤਿਆਰ ਕਰੋ।

**ਜਾਂ**

ਤੁਹਾਡੇ ਕਾਲਜ ਵਿੱਚ 'ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ' ਸੰਬੰਧੀ ਹੋਏ ਸੈਮੀਨਾਰ ਲਈ ਪ੍ਰੈੱਸ ਨੋਟ ਲਿਖੋ। 9

## ਭਾਗ-ੲ

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਉੱਤਰ ਦਿਓ: 15×2=30

(i) ਕਿਸ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ ਨੇ ਕਵਿਤਾ ਗਾ ਕੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੜ੍ਹੀ ਅਤੇ ਕਿਉਂ?

(ii) ਲੇਖਕ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਬਾਲਾਂ ਅਤੇ ਅੱਲੜਾਂ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਗੋਚਰੇ ਸਾਹਿਤ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜੀਆਂ ਗੰਭੀਰ ਖਾਮੀਆਂ ਹਨ?

(iii) 'ਸੰਗੀਤ ਪਰਥਾਇ' ਨਿਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲੇਖਕ ਸੀਮਤ ਸੰਗੀਤਕ ਸੁਰਾਂ ਅਤੇ ਅਸੀਮਤ ਭਾਸ਼ਾਈ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਦਾ ਕੀ ਤਰਕ ਦਿੰਦਾ ਹੈ?

(iv) ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਸੇਖੋਂ, ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖਣ ਸੰਬੰਧੀ ਕਿਹੜਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦਾ ਹੈ?



Scanned with CamScanner

Roll

(v) ਪ੍ਰੋ: ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਕਿਹੜੀਆਂ ਚੀਜਾਂ ਦਾ ਚਿਤੇਰਾ ਹੈ?

(vi) ਲਲਿਤ ਨਿਬੰਧ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?

(vii) ਰੇਖਾ ਚਿੱਤਰ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?

(viii) ਸੰਸਮਰਣ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਤੱਤ ਦਾ ਨਾਂ ਦੱਸੋ।

(ix) ਵਿਅਕਤਿਤਵ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਿਬੰਧ ਦੇ ਕਿੰਨੇ ਤੱਤ ਮੰਨੇ ਗਏ ਹਨ?

(x) ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਡਾਇਰੀ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ?

(xi) ਪ੍ਰੈੱਸ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ?

(xii) ਪ੍ਰੈੱਸ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਅੰਤਿਮ ਭਾਗ ਬਾਰੇ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋ?

(xiii) ਸੁਰਖੀ ਜਾਂ ਸਿਰਲੇਖ ਕਿਸਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ?

(xiv) ਪ੍ਰੈੱਸ ਰਿਪੋਰਟ ਲਿਖਣ ਦੀਆਂ ਸ਼ੈਲੀਆਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਹਨ?

(xv) ਪ੍ਰੈੱਸ ਰਿਪੋਰਟ ਕਿੰਨੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ?

Scanned with CamScanner

Roll No. .....

Total No. of Pages : 3

# PC 55553-MH

## A-2052

## PUNJABI COMPULSORY MUDHLA GYAN

## Semester–II

Time Allowed : Three Hours]

[Maximum Marks : 75

### ਭਾਗ—ੳ

1. ਪੰਜ ਦੋ ਅੱਖਰੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖੋ। 5

2. ਤਿੰਨ ਅੱਖਰੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜ ਠੀਕ ਕਰੋ :

   ਬਲਕ, ਚਦਰ, ਜਮਤ, ਸ਼ਹਰ, ਕਸਾਨ। 5

3. ਬਹੁ ਅੱਖਰੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜ ਠੀਕ ਕਰੋ :

   ਮਹਮਾਨ, ਗਰਗਟ, ਮਕਦਾਰ, ਪਥਰਲ, ਸ਼ਰਮਲ। 5

4. ਪੰਜ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਲਿੰਗ ਬਦਲੋ :

   ਚਾਚਾ, ਨਾਨਾ, ਦਾਦਾ, ਕੁੜੀ, ਚਿੜਾ। 5

5. ਪੰਜ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਵਚਨ ਬਦਲੋ :

   ਕੁਰਸੀ, ਕਿਤਾਬ, ਸਲੇਟ, ਬਿੱਲੀ, ਚਮਚਾ। 5

### ਭਾਗ—ਅ

6. ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਨਾਂਵ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੋ। 5

7. ਕਿਰਿਆ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ? 5



Scanned with CamScanner

8. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਵਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਰਾਮ ਚਿੰਨ੍ਹ ਲਗਾਓ :

(ੳ) ਹਾਏ ਮੇਰਾ ਹੱਥ ਸੜ ਗਿਆ

(ਅ) ਵਾਹ ਕਿੰਨਾ ਸੋਹਣਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਹੈ

(ੲ) ਰੁਕ ਕਿ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਧੋ ਲਏ

(ਸ) ਕੀ ਤੂੰ ਰੋਟੀ ਖਾ ਲਈ ਹੈ

(ਹ) ਆਓ ਆਪਾਂ ਖੇਡਣ ਚੱਲੀਏ।

**ਭਾਗ—ਏ**

9. ਸੰਖੇਪ ਉੱਤਰਾਂ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਲਿਖੋ :

(1) ਬਿਹਾਰੀ ਵਾਲਾ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੋ।

(2) ਔਂਕੜ ਲਗਾ ਕੇ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੋ।

(3) ਦੁਲੈਂਕੜ ਲਗਾ ਕੇ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੋ।

(4) ਲਾਂ ਲਗਾ ਕੇ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੋ।

(5) ਦੁਲਾਵਾਂ ਲਗਾ ਕੇ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੋ।

(6) ਕਨੌੜਾ ਲਗਾ ਕੇ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੋ।

(7) ਮੁਕਤਾ ਵਾਲਾ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੋ।

(8) ਬਿੰਦੀ ਲਗਾ ਕੇ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੋ।

(9) ਕੰਨਾ ਲਗਾ ਕੇ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੋ।

(10) ਟਿੱਪੀ ਲਗਾ ਕੇ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੋ।

(11) ਵਿਅੰਜਨ ਧੁਨੀਆਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਹਨ ?

(ੳ) ਐ, ਇ (ਅ) ਕ, ਖ



(12) ੳ ਅ ੲ ਕੀ ਹਨ ?

(ੳ) ਸਵਰ ਵਾਹਰ (ਅ) ਵਿਅੰਜਨ

(13) ਕਿਹੜਾ ਸ਼ਬਦ ਸਿਹਾਰੀ ਵਾਲਾ ਹੈ ?

(ੳ) ਸਿੰਘ (ਅ) ਪੀਂਘ

(14) ਕਿਹੜਾ ਸ਼ਬਦ ਔਂਕੜ ਵਾਲਾ ਹੈ ?

(ੳ) ਪੂਰ (ਅ) ਪੁਰ

(15) ਕਿਹੜਾ ਸ਼ਬਦ ਨਾਸਕੀ ਧੁਨੀ ਵਾਲਾ ਹੈ ?

(ੳ) ਸਾਗ (ਅ) ਸਾਂਗ

15×2=30



Scanned with CamScanner

505

oll No. .....

Total Pages : 8

# 55555/MH

A/2052

## ENGLISH
## COMMUNICATION SKILLS

Paper–IV

Semester–II

me Allowed : 3 Hours] [Maximum Marks : 75

**ote :** Attempt the **all** questions.

## SECTION—A

Answer any **one** of the given questions :

Sum up the ideas contained in the poem 'Magic of Love'.

***Or***

What is the theme of the poem 'Apparently With No Surprise' ? 11



Scanned with CamScanner

2. Answer any **one** of the given questions :

What is the Central Idea of the poem 'Where th Mind is Without Fear'.

*Or*

Write a summary of Annie Walker's poe 'Women's Rights'.

## SECTION—B

3. Explain with reference to the context any **two** the following : 6×2=

(a) The lark's on the wing:

The snail's on the thorn

God's in His heaven-

All's right with the world!

(b) Fool will sing,

Flea will suck.

Fool will work,



Flea with pluck.

Both will learn

the virtue of obedience.

(c) I see the workings of battle, pestilence, tyranny–I see

Martyrs and Prisoners;

I observe a famine at sea, I observe the sailors casting lots

Who shall be killed, to preserve the lives of the rest

Translate the given passage into English : 10

ਸੁਕਰਾਤ ਗ੍ਰੀਸ ਦਾ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਕ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਬੜਾ ਪੱਕਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਰਾਜ ਦੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ਹਿਰ ਦਾ ਪਿਆਲਾ ਪੀਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।



Scanned with CamScanner

सुकरात ग्रीस के महान दार्शनिक और विचारक था। उस
विश्वास बहुत दृढ़ था। उस ने राज्य के धर्म को स्वीक
नहीं किया। इसके लिए उसे मौत की सजा हुई। उसे जह
का प्याला पीने का हुक्म दिया गया।

**(For Foreign Students only in lieu of Translation)**

Paraphrase the following lines :

The mountain and the squirrel

Had a quarrel,

And the former called the latter 'Little Prig'

Bun replied,

You are doubtless very big;

But all sorts of things and weather

Must be taken in together

To make up a year

And a sphere

And I think it no disgrace

To occupy my place.



## SECTION—C

Do as directed :

(a) Attempt any **eight** sentences of the following : 8×2=16

(i) If the Computer factory closed down, many people ..... (lose) their jobs.

(Put the Verb into the Correct form)

(ii) I wouldn't mind living in England if the weather ..... (be) better.

(Put the Verb into the correct form)

(iii) We said goodbye to each other and ..... each other luck.

(Put in Wished or Hoped)

(iv) I am an adult. I don't like ..... (treat) like a child.

(Complete the sentence using being)



Scanned with CamScanner

(v) My eyes/I/two years ago/had/tested/th
last time/was

(Put the words in correct orde

(vi) The doctor ..... that I should re
for at least a week.

(vii) I wonder where Sue is. She .....
she would be here at 8 o'clock.

(Use tell/sa

(viii) You are looking for Sarah. Perhaps Ka
knows where she is. Ask her.

(What would you say in this situation

(ix) I have never been to Hong Kong, b
I'd like ..... (go) there.

(Use the infinitive form of the Ver

(x) He left the hotel without ..... h
bill. (Use a suitable wor

(xi) We'll need more time ..... make
decision.



(xii) Do you have to wear glasses .....
reading? (Put in to or for)

(b) Attempt any **eight** sentences of the following : 8×2=16

(i) I need you and you need me. We need.....

(Use ourselves/themselves/each other)

(ii) A few days ago ..... a big storm, which caused a lot of damage.

(Use there is/was or it is/was)

(iii) We want to buy (some/any) grapes.

(iv) We didn't buy (some/any) flowers.

(v) The situation is uncertain. (Nothing/ Anything) could happen.

(Choose the correct word)

(vi) Anne is very busy today. She has (little/ few) free time.



Scanned with CamScanner

(vii) Did you take (much/many) pictures whe you were on holiday?

(viii) You can Phone me at (any/none) tim in the evening.

(ix) It was a terrible fire. (Whole buildin The Whole building) was destroyed. im

(x) I get paid (each/every) four weeks.

(xi) (Each/Every) seat in the theater wa taken.

(xii) I wasn't feeling hungry, so I didn't eac (anything/something).

Scanned with CamScanner

# PC–55552/MH

**A–2052**

## ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ–V

(Semester–II)

Time : Three Hours] [Maximum Marks : 75

### ਭਾਗ–ੳ

ਪ੍ਰਗਤੀਵਾਦੀ ਲਹਿਰ (1935 ਤੋਂ 1945 ਤੱਕ) ਦੇ ਕਵੀਆਂ ਨਾਲ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਕਰਾਓ।

**ਜਾਂ**

ਨਿੱਕੀ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਨਿਕਾਸ ਤੇ ਵਿਕਾਸ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕਰੋ। 10

I. ਬਗਾਨੇ ਬੋਹੜ ਦੀ ਛਾਂ ਇਕਾਂਗੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ ਲਿਖੋ **ਜਾਂ** ਕਿਸੇ **ਦੋ** ਪਾਤਰਾਂ ਦਾ ਚਰਿਤਰ-ਚਿਤਰਣ ਕਰੋ :

ਵਸਾਵਾ ਸਿੰਘ, ਵਿਰਸਾ, ਨਰਾਇਣ ਸਿੰਘ, ਕਾਸ਼ੀ ਰਾਮ। 10

### ਭਾਗ–ਅ

II. ਕੋਈ **ਦੋ** ਛੰਦਾਂ ਦੇ ਲੱਛਣ ਦੱਸਦੇ ਉਦਾਹਰਣ ਵੀ ਲਿਖੋ :

ਬੈਂਤ, ਦੋਹਿਰਾ, ਡਿਉਢ, ਕਬਿਤ। (2×5=10)



Scanned with CamScanner

IV. (i) ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ **ਇਕ** ਕਰੋ :

ਅਭਿਧਾ, ਲਕਸ਼ਣਾ, ਵਿਅੰਜਨਾ।

(ii) ਕੋਈ **ਇਕ** ਕਰੋ :

ਸਥਾਈ ਭਾਵ, ਸੰਚਾਰੀ ਭਾਵ, ਸਾਧਾਨੀਕਰਣ।

(iii) ਪੰਜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ **ਤਿੰਨ** ਕਰੋ :

ਅਤਿਕਥਨੀ, ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ, ਯਮਕ, ਸਲੇਸ਼, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ।

(3×5=

## ਭਾਗ-ਏ

V. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਦਿਓ :

1. ਡਾ. ਹਰਿਭਜਨ ਸਿੰਘ ਕਵੀ ਹੈ? ਪਹਿਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦਾ, ਦੂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦਾ, ਤੀਜੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦਾ?
2. ਕਿਸੇ **ਦੋ** ਜੁਝਾਰਵਾਦੀ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਦੱਸੋ।
3. ਪਿੰਜਰ ਨਾਵਲ ਦੀ ਰਚਨਹਾਰਾ ਹੈ : ਪ੍ਰਭਜੋਤ ਕੌਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਜਾਂ ਅਜੀਤ ਕੌਰ।
4. ਅੱਧ ਖਿੜਿਆ ਫੁੱਲ ਨਾਵਲ ਹੈ : ਨਿਰੰਜਨ ਤਸਨੀਮ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦਾ, ਨਾਨਕ ਸਿੰਘ ਦਾ।
5. ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਟਕ ਦਾ ਪਿਤਾਮਾ ਕੌਣ ਹੈ?
6. 'ਇਕਾਂਗੀ ਯਾਤਰਾ' ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਸੰਪਾਦਕ ਕੌਣ ਹੈ?
7. 'ਉਧਾਲੀ ਹੋਈ ਕੁੜੀ' ਇਕਾਂਗੀ ਦਾ ਲੇਖਕ ਕੌਣ ਹੈ?
8. ਬਲਵੰਤ ਗਾਰਗੀ ਦੀ ਇਕਾਂਗੀ 'ਜਵਾਈ' ਦੇ ਕੁਲ ਕਿ ਪਾਤਰ ਹਨ?



9. ਕੁੜੀਆਂ ਦੇ ਮਨ ਦੀਆਂ ਮਨ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਿਵੇਂ? 'ਮਨ ਦੀਆਂ ਮਨ ਵਿਚ' ਇਕਾਂਗੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਉੱਤਰ ਦਿਓ।
10. 'ਲੱਸੇ ਨੀ ਉਹਦਾ, ਮੱਥਾ ਤਾਰਿਆਂ ਵਾਂਗੂੰ' ਕਿਹੜਾ ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ? ਉਪਮਾ, ਰੂਪਕ ਜਾਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ?
11. 'ਰਸ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਹੈ'। ਸਾਧਾਰਨੀਕਰਣ ਜਾਂ ਸਥਾਈ ਭਾਵ?
12. ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ ਕਿਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ?
13. ਸ਼ਬਦਾਲੰਕਾਰ ਦੀ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ ਨਾਲੋਂ ਕੀ ਭਿੰਨਤਾ ਹੈ?
14. ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਆਧੁਨਿਕ ਕਾਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੈ : 1947 ਤੋਂ 1970, 1920 ਤੋਂ 1990 ਜਾਂ 1901 ਤੋਂ 1995 ਤੱਕ।
15. ਆਧੁਨਿਕ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਝੁਕਾਅ ਦੱਸੋ।

(15×2=30)

---



Scanned with CamScanner

oll No. .....  Total Pages : 5

# 55556/MH

A/2052

## ENGLISH LITERATURE

## (ELECTIVE)

## (An Introduction to Study of Fiction)

Semester–II

me Allowed : 3 Hours]  [Maximum Marks : 75

ote : Attempt all questions :

## SECTION—A

Attempt a thematic analysis of the story *The Silver Lining*by Chaman Nahal.



Scanned with CamScanner

*Or*

What is the plight of the refugees as depicted in the Pearl S.Buck's story titled The Refugee? 13

2. Attempt any **two** questions.

(a) How did Kailas Babu keep up appearances before his neighbours and admirers? Give an example from the story *The Babus of Nayanjore* by Rabindranath Tagore.

(b) What impression do you form of Rosemary's character in the story *A Cup of Tea* by Katherine Mansfield?

(c) Discuss the happenings of the day in the astrologer's life when he met Guru Nayak in the story *An Astrologer's* Day by R.K. Narayan.



(d) What were Rao's experiences on the day of the cyclone in the story *Cyclone* by P. Padmaraju? 10

## SECTION—B

3. What is the theme of *The Old Man and the Sea* and how it has been woven in the text?

*Or*

Santiago is considered by many readers to be a tragic hero, in that his greatest strength–his pride–leads to his eventual downfall. Discuss the role of pride in Santiago's plight. 12

4. Attempt any **two** questions.

(a) Draw a character sketch of Santiago.

(b) Discuss the relious symbols that are used in the novella.



Scanned with CamScanner

(x) What is Santiago's view of his own skill[illegible]

## SECTION—C

3. Attempt all questions : 15x2=30

(i) The Epistolary Novel.

(ii) Magic Realism.

(iii) Protagonist/Hero

(iv) Novella.

(v) Science Fiction.

(vi) The Regional Novel.

(vii) The Picaresque Novel.

(viii) Narrator.



(ix) The Novel of character.

(x) What did the child want after he had lost his father and mother in the story *The Lost Child*?

(xi) What conditions did Burton put before he agreed to give his friend a job in *A Friend in Need*?

(xii) Why did Gangu not bow to his master in the story *The Child*?

(xiii) Is Santiago a prideful man as depicted in *The Old Man and the Sea*? Why or why not?

(xiv) The character of Manolin.

(xv) The theme of memory and past in The Old Man and the Sea.



Scanned with CamScanner

No. .....

Total Pages : 7

# 55557/MH

A/2052

## HINDI SAHITYA

Opt.–(I)

Semester–II

me Allowed : 3 Hours] [Maximum Marks : 75

: सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

( भाग–क )

किसी एक प्रश्न का उत्तर दीजिए :

(क) भक्तिकाल की परिस्थितियों पर सविस्तार चर्चा कीजिए।



Scanned with CamScanner

अथवा

(ख) संत काव्य परम्परा की प्रवृत्तियों का वर्णन कीजि

2. निम्नलिखित प्रश्नों के निर्देश अनुसार उत्तर दीजिए :

(क) अंगार उगलना, अपने मुँह मियाँ मिट्ठू बनना, उल्ट गंगा बहाना, कमर टूटना (मुहावरों के अर्थ बताक वाक्य में प्रयोग कीजिए।

(ख) विद्यमान, पोरुष, अन्श, अभीनेता (अशुद्ध शब्दों क शुद्ध कीजिए)। 4

अथवा

(क) अपमान, उत्तम, कपट, इन्द्र (दो-दो पर्यायवाची शब्द लिखिए। 4

(ख) अन्त, इष्ट, क्रोध, कठोर (शब्दों के विपरीतार्थक शब्द लिखिए)। 4



(भाग–ख)

किसी एक प्रश्न का उत्तर दीजिए :

(क) 'पूस की रात' कहानी के सार और उद्देश्य पर प्रकाश डालिए।

अथवा

(ख) 'सजा' कहानी के आधार पर 'आशा' का चरित्र-चित्रण कीजिए। 9

किसी एक गद्यांश की सप्रसंग व्याख्या कीजिए :

संसार को दुःखपूर्ण समझ कर ही तो वह संघ की शरण में आई थी। उसके आशापूर्ण हृदय पर कितनी ही ठोकरें लगी थीं। तब भी यौवन ने उसका साथ नहीं छोड़ा।

अथवा

यह तो प्रायश्चित है, कोई हँसी-खेल थोड़े ही है-और जैसी जिसकी मरजादा प्रायश्चित में उसे वैसा खर्च भी करना पड़ता



Scanned with CamScanner

है। आप लोग कोई ऐसे-वैसे थोड़े हैं, और सौ-डेढ़-सौ आप लोगों के हाथ का मैल है।

5. किसी एक प्रश्न का उत्तर दीजिए :

(क) 'कर्बला' नाटक के उद्देश्य पर प्रकाश डालि

**अथवा**

(ख) यजीद का चरित्र-चित्रण कीजिए।

6. किसी एक गद्यांश की सप्रसंग व्याख्या कीजिए :

नबी ने शराब को हराम कहा है। यह इस अमृत रस के कितना घोर अन्याय है! उस समय के लिए यह निषेध उचित था, क्योंकि उन दिनों किसी को भी आनन्द भोग अवकाश न था। पर अब वह हालत नहीं है।

**अथवा**

मैं रसूल को, वालिद को, भैया हसन को क्या मुँह दिखा अब्बाजान ने शहीद होना कबूल किया, पर मुआबिया की



न मंजूर की। भैया ने भी मुआबिया की बैयत को हराम समझा, तो मैं क्यों खानदान में दाग लगाऊं? इज्जत की मौत बेइज्जती की जिन्दगी से कहीं अच्छी है। 5

**( भाग–ग )**

5. निम्नलिखित लघु प्रश्नों के संक्षिप्त उत्तर दीजिए :

15×2=30

(i) गोस्वामी तुलसीदास की चार रचनाओं के नाम बताइए।

(ii) भक्तिकाल की समय-सीमा क्या है?

(iii) भक्तिकाल की किन्हीं दो विशेषताओं का उल्लेख कीजिए।

(iv) भक्तिकाल की सामाजिक परिस्थितियों पर टिप्पणी कीजिए।

(v) कबीर की भक्ति-भावना पर प्रकाश डालिए।



Scanned with CamScanner

(vi) जिन्दगी और गुलाब के फूल' कहानी की संवेदना स्पष्ट कीजिए।

(vii) 'देवरथ' कहानी बौद्ध धर्म के किस रूप को उजा करती है?

(viii) 'खुदा का खौफ' कहानी के संदेश पर प्रका डालिए।

(ix) सुबोध के चरित्र की विशेषताओं पर संक्षेप नो लिखिए।

(x) पिता के जेल जाने पर आशा की मानसिक स्थिति कैसी हो जाती है?

(xi) मुंशी प्रेमचंद का जन्म कब और कहाँ हुआ?

(xii) हुसैन के चरित्र की किन्हीं दो विशेषताओं पर प्रकाश डालिए।



(xiii) 'कर्बला' नाटक के दो हिन्दू पात्रों के नाम लिखिए।

(xiv) हुसैन, यजीद को खलीफा बनने के योग्य क्यों नहीं मानते थे?

(xv) यज़ीद की पत्नी हिंदा अपने पति को हुसैन के संबंध में क्या समझाती है?



Scanned with CamScanner

Roll No. .....

Total No. of Pages : 4

# PC 55562-MH

## A-2052

## HISTORY OF INDIA (1000 A.D. to 1707 A.D.)

### Semester–II

Time Allowed : Three Hours] [Maximum Marks : 75

Note :– The candidates are required to attempt *two* questions each from Section A and B. Section C will be compulsory.

### SECTION—A

1. Write a detailed note on the invasions of Mahmud Ghaznavi.
2. How Balban consolidated the Sultanate of Delhi ?
3. Write a note on the administrative experiments of Muhammad-bin Tughlaq.
4. Write a note on the conquests of Ala-ud-din Khalji. 2×12=24

### SECTION—B

5. Explain the administration of Sher Shah Suri and his reforms.
6. Elaborate the Rajput and Religious Policies of the Mughals.
7. Briefly explain the conquests and administration of Shivaji.
8. What was the central and provincial administration of the Mughals ? 2×12=24



Scanned with CamScanner

## SECTION—C

9. Write brief notes on the following :

(i) Mohammad Ghauri

(ii) Iltutmish

(iii) Balban

(iv) 2 causes of decline of Vijayanagar Kingdom

(v) Babur

(vi) Sher Shah Suri

(vii) Shivaji

(viii) Mansabdari system. 8×2=

10. Mark the places mentioned in topic below (one of the two options) the outline map of India. Give an explanatory note too.

(i) The Mughal Empire under Akbar (1556-1605)

**OR**

(ii) The Mughal Empire under Augrangzeb (1707 A.D.) 7+4=



## (ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

ਨੋਟ:- ਪ੍ਰੀਖਿਆਰਥੀ ਭਾਗ ਓ ਅਤੇ ਅ ਹਰੇਕ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਦੋ-ਦੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਨ। ਭਾਗ ਏ ਸਾਰਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ।

### ਭਾਗ—ਓ

1. ਮਹਿਮੂਦ ਗਜ਼ਨਵੀ ਦੇ ਹਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਇੱਕ ਵਿਸਤਰਿਤ ਨੋਟ ਲਿਖੋ।
2. ਬਲਬਨ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਸਲਤਨਤ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕੱਤਰ ਕੀਤਾ ?
3. ਮੁਹੰਮਦ ਬਿਨ ਤੁਗਲਕ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਤਜਰਬਿਆਂ 'ਤੇ ਇੱਕ ਨੋਟ ਲਿਖੋ।
4. ਅਲਾ-ਉਦ-ਦੀਨ ਖਲਜੀ ਦੀਆਂ ਜਿੱਤਾਂ 'ਤੇ ਇੱਕ ਨੋਟ ਲਿਖੋ। 2×12=24

### ਭਾਗ—ਅ

5. ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਾਹ ਸੂਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
6. ਮੁਗਲਾਂ ਦੀਆਂ ਰਾਜਪੂਤ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਨੀਤਆਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
7. ਸ਼ਿਵਾ ਜੀ ਦੀਆਂ ਜਿੱਤਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
8. ਮੁਗਲਾਂ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਂਤਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਕੀ ਸੀ ? 2×12=24

### ਭਾਗ—ਏ

9. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ :

(i) ਮੁਹੰਮਦ ਗਾਓਰੀ

(ii) ਇਲਤੁਤਮਿਸ਼

(iii) ਬਲਬਨ

(iv) ਵਿਜੈਨਗਰ ਸਾਮਰਾਜ ਦੇ ਪਤਨ ਦੇ ਦੋ ਕਾਰਨ

[P.T.O.



Scanned with CamScanner

(v) ਬਾਬਰ

(vi) ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਾਹ ਸੂਰੀ

(vii) ਸ਼ਿਵਾ ਜੀ

(viii) ਮਨਸਬਦਾਰੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ। 8×2=

10. ਭਾਰਤ ਦੇ ਰੇਖਾ-ਚਿੱਤਰ ਨਕਸ਼ੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕਿਸੇ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਜਿਕਰ ਕੀਤੇ ਥ ਨੂੰ ਅੰਕਿਤ ਕਰੋ। ਇਕ ਵਿਆਖਿਆਤਮਕ ਨੋਟ ਵੀ ਲਿਖੋ :

(i) ਅਕਬਰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਮੁਗਲ ਸਾਮਰਾਜ (1556-1605)

**ਜਾਂ**

(ii) ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਅਧੀਨ ਮੁਗਲ ਸਾਮਰਾਜ (1707 A.D.) 7+4=

Scanned with CamScanner

Roll No. .....

Total Pages : 6

# 55566/MH

A/2052

## CALCULUS-II

Paper–P-IV

Semester–II

Time Allowed : 3 Hours] [Maximum Marks : 40

**Note :** The candidates are required to attempt **two** questions each from Sections A and B carrying 6 marks each and the entire Section C consisting of 8 short answer type questions carrying 2 marks each.



Scanned with CamScanner

## SECTION—A

1. (a) Using double integration, find the area of reg bounded by the

curves $y = 0$, $x^2 + y^2 = 1$ and $y = \frac{1}{2}$.

(b) Change the order of integration :

$$\int_{-a}^{a}\int_{0}^{\sqrt{a^2-y^2}} f(x,y)dx\,dy .$$

2. (a) Evaluate $\iint r^2\,dr\,d\theta$ Over the area includ between the circles $r = 2\sin\theta$ and $r = 4\sin$

(b) Evaluate $\iint\sqrt{4-x^2-y^2}\,dx\,dy$ over the regi bounded by the semi-circle $x^2 + y^2 - 2x =$ and the coordinate axes lying in the fir quadrant.

3. (a) Prove that the volume of the ellipsoid :

$$\frac{x^2}{a^2}+\frac{y^2}{b^2}+\frac{z^2}{c^2}=1 \text{ is } \frac{4\pi}{3}abc.$$



(b) Find the moment of interia of the cylinder $x^2 + y^2 \le a^2$, $0 \le z \le h$ with uniform mass density 1 about z-axis. 3

4. Find the centre of mass a uniform hemi-spherical region of radius r with mass density $x^2$. 6

## SECTION—B

5. State and prove Stoke's Theorem. 6

6. Verify divergence theorem for $\vec{A} = 4x\hat{i} - 2y^2\hat{j} + z^2\hat{k}$ taken over the region bounded by $x^2 + y^2 = 4$, $z = 0$ and $z = 3$. 6

7. (a) f $\vec{a}, \vec{b}$ and $\vec{c}$ are three vectors such that $\vec{a}\times\vec{b} = \vec{c}, \vec{b}\times\vec{c} = \vec{a}$, show that the three vectors $\vec{a}, \vec{b}, \vec{c}$ are orthogonal in pairs and $|\vec{a}| = |\vec{c}|, |\vec{b}| = 1$. 3



Scanned with CamScanner

(b) Let $\vec{a}$ and $\vec{b}$ be two nom-zero vectors, then prove that $\vec{a}$ and $\vec{b}$ are perpendicular if and only if $|\vec{a}+\vec{b}|=|\vec{a}-\vec{b}|$. 3

6. (a) Find equation of plane passing through line of intersection of the planes $\vec{r}.(\hat{i}+\hat{j}+\hat{k})=1$ and $\vec{r}.(2\hat{i}+3\hat{j}-\hat{k})+4=0$ and parallel to x-axis. 3

(b) Find the equation of the line(vector and cartessian both) which is parallel. To the vector $2\hat{i}-\hat{j}+3\hat{k}$ and which passes through the point (5, –2, 4). 3

## SECTION—C

9. Write short notes of the following : 2×8=16

(i) If a region A is defined as $A = \{(x, y) : 0 \le x \le 3, 2 \le y \le 5\}$, then show that $108 \le \iint (2x^2+3y^2)dx\,dy \le 837$.



(ii) Define Moments of Inertia of solid of mass M continuously distributed with mass density $\mu(x, y, z)$ throughout a region $V \subset R^3$.

(iii) Evaluate :

$$\int_0^{\pi/2}\int_0^{a\cos\theta} r\sqrt{a^2-r^2}\,dr\,d\theta.$$

(iv) Evaluate :

$\iiint (z^{17}+z)dxdydz$ over region

$V = \{(x, y, z) : x^2 + y^2 + z^2 \le 1\}$

(v) Define the flux of a vector point function across a surface.

(vi) Find equation of plane through line of intersection of the planes $3x - 4y + 5z = 10$, $2x + 2y - 3z = 4$ and parallel to line $x = 2y = 3z$.



Scanned with CamScanner

(vii) Evaluate by Green's Theorem in plane

$$\oint [(\cos x \sin y - xy)dx + \sin x \cos y \, dy]$$

over curve C, where C is the cir

$x^2 + y^2 = 1$.

(viii) Find the total work done in moving a parti

in a force field given by $\vec{F} = 3xy\hat{i} - 5z\hat{j} + 10$

along the curve $x = t^2 + 1$, $y = 2t^2$, $z =$

from $t = 1$ to $t = 2$.

Scanned with CamScanner

Roll No. .....

Total Pages : 7

# 55563/MH

A/2052

## MICRO ECONOMICS AND INDIAN ECONOMY

Paper–II

Semester–II

Time Allowed : 3 Hours] [Maximum Marks : 75

**Note :** The candidates are required to attempt **two** questions each from Sections A and B carrying 12 marks each and the entire Section C consisting of 9 short answer type questions carrying 3 marks each.



Scanned with CamScanner

## SECTION—A

1. Explain Price-output determination un perfect competition in the Short run a Long run.

2. State and explain the Marginal Productiv theory of distribution.

3. Critically examine the Classical theory Interest.

4. Discuss Ricardian theory of Rent. Give i drawbacks.

## SECTION—B

5. Explain the main features of Indian Tax structure. 12

6. Describe the recent changes in the composition and direction of Foreign Trade of India. 12



Explain the difference between Planning Commission and NITI Ayog. Discuss composition and functions of NITI Ayog. 4,8

What are the causes of unemployment in India ? What steps have been taken by Government to overcome this problem in the last decade ? 12

## SECTION—C

Write short notes on the following : 9×3=27

(i) Monopoly Power.

(ii) Market period.

(iii) Gross profit.

(iv) Value of Marginal Productivity.

(v) Adverse balance of Payments.



Scanned with CamScanner

(vi) Population explosion.

(vii) Poverty line.

(viii) Tax evasion.

(ix) Effects of Inflation.

Scanned with CamScanner

## PUNJABI VERSION

ਨੋਟ : ਭਾਗ A ਅਤੇ B ਹਰੇਕ ਵਿਚੋਂ **ਦੋ-ਦੋ** ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 12 ਅੰਕ ਹਨ। ਭਾਗ C ਸਾਰਾ ਕਰੋ। ਇਸ ਵਿਚ 9 ਸੰਖੇਪ ਉੱਤਰ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਲਾਜਮੀ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 3 ਅੰਕ ਹਨ।

### ਭਾਗ—A

1. ਲਘੂ ਕਾਲ ਅਤੇ ਦੀਰਘ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਪੂਰਨ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤਹਿਤ ਕੀਮਤ-ਉਤਪਾਦਨ ਨਿਰਧਾਰਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 12

2. ਵੰਡ ਦੇ ਸੀਮਾਂਤ ਉਤਪਾਦਿਕਤਾ ਸਿਧਾਂਤ ਬਾਰੇ ਲਿਖੋ ਅਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 12

3. ਵਿਆਜ਼ ਦੇ ਕਲਾਸੀਕਲ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾਤਮਿਕ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰੋ। 12

4. ਕਿਰਾਏ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡੀਅਨ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਕਮੀਆਂ ਲਿਖੋ। 12



Scanned with CamScanner

## ਭਾਗ—B

5. ਭਾਰਤੀ ਟੈਕਸ ਬਣਤਰ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 12

6. ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਪਾਰ ਦੀ ਬਣਤਰ ਅਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਨ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦਾ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ। 12

7. ਯੋਜਨਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਨੀਤੀ NITI ਆਯੋਗ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 4,8

8. ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਦੇ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹਨ? ਪਿਛਲੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕਿਹੜੇ ਕਦਮ ਉਠਾਏ ਗਏ ਸਨ? 12

## ਭਾਗ—C

9. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ: 9×3=27

(i) ਏਕਾਧਿਕਾਰ ਸ਼ਕਤੀ।

(ii) ਮਾਰਕੀਟ ਸਮਾਂ।



(iii) ਕੁੱਲ ਲਾਭ।

(iv) ਸੀਮਾਂਤ ਉਤਪਾਦਿਕਤਾ ਦਾ ਮੁੱਲ।

(v) ਭੁਗਤਾਨ ਦਾ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ ਸੰਤੁਲਨ।

(vi) ਜਨ-ਸੰਖਿਆ ਵਿਸਫੋਟ।

(vii) ਗਰੀਬੀ ਰੇਖਾ।

(viii) ਟੈਕਸ ਚੋਰੀ।

(ix) ਮੁਦਰਾ ਫੈਲਾਅ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ।



Scanned with CamScanner

Roll No. .....

Total Pages : 8

55564/MH

A/2052

# POLITICAL SCIENCE

Semester–II

Time Allowed : 3 Hours] [Maximum Marks : 70

Note : The candidates are required to attempt two questions each from Sections A and B carrying 10½ marks each and the entire Section C consisting of 14 short answer type questions carrying 2 marks each.



Scanned with CamScanner

## SECTION—A

1. Define Political system and explain its m characteristics. 1

2. What is Political system ? Discuss its functio according to David Easton. 1

3. Describe important Economic and Politi Rights. 1

4. Define Social change. Explain its ma kinds. 1

## SECTION—B

5. Discuss the meaning of Liberty and explain it various kinds. 10

6. Define Equality. Discuss the main features of Soci and Economic Equality. 10



"Democracy is the best form of Government." Do you agree with this statement ? Give arguments. 10½

Discuss critically the Liberal theory of Democracy. 10½

## SECTION—C

Write short notes on the following : 14×2=28

(i) Give any definition of Political System.

(ii) Which are the main features of Political System according to Almond ?

(iii) What are the support inputs according to David Easton ?

(iv) Describe the main Political Rights.

(v) Write down four moral duties of an Individual.



Scanned with CamScanner

(vi) What do you mean by Positive Liberty ?

(vii) How can Liberty be safeguarded in t Modern State ?

(viii) What do you mean by Social equality ?

(ix) Which provision are essential for Soci justice ?

(x) What do you mean by Economic aspect Justice ?

(xi) What are the basic Postulates of Justice ?

(xii) Give the demerits of Democracy.

(xiii) What do you mean by Referendum ?

(xiv) Write down any two books of Karl Marx.



## PUNJABI VERSION

ਨੋਟ : ਭਾਗ A ਅਤੇ B ਹਰੇਕ ਵਿਚੋਂ **ਦੋ-ਦੋ** ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 10½ ਅੰਕ ਹਨ। ਭਾਗ C ਸਾਰਾ ਕਰੋ। ਇਸ ਵਿਚ 14 ਸੰਖੇਪ ਉੱਤਰ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਲਾਜਮੀ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 2 ਅੰਕ ਹਨ।

### ਭਾਗ—A

1. ਰਾਜਨੀਤਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ ਅਤੇ ਇਸਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੱਸੋ। 10½

2. ਰਾਜਨੀਤਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ? ਡੇਵਿਡ ਈਸਟਨ ਦੁਆਰਾ ਦਿਤੇ ਗਏ ਰਾਜਨੀਤਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ। 10½

3. ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ। 10½

4. ਸਮਾਜਿਕ ਤਬਦੀਲੀ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰੋ। ਇਸਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 10½



Scanned with CamScanner

## ਭਾਗ—B

5. ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦੀ ਕੀ ਅਰਥ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ। 10½

6. ਸਮਾਨਤਾ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰੋ। ਸਮਾਜਿਕ ਤੇ ਆਰਥਿਕ ਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੱਸੋ। 10½

7. "ਲੋਕਤੰਤਰ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਉੱਤਮ ਰੂਪ ਹੈ" ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਕਥਨ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋ? ਦਲੀਲਾਂ ਦਿਓ। 10½

8. ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 10½

## ਭਾਗ—C

9. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ: 14×2=28

(i) ਰਾਜਨੀਤਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਕੋਈ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ।

(ii) ਆਲਮੰਡ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਜਨੀਤਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਹਨ?



(iii) ਡੇਵਿਡ ਈਸਟਨ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਵੇਸ਼ ਸਮਰਥਨ ਕੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ?

(iv) ਮੁੱਖ ਰਾਜਨੀਤਕ ਅਧਿਕਾਰ ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਹਨ?

(v) ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਚਾਰ ਨੈਤਿਕ ਕਰਤੱਵ ਦੱਸੋ।

(vi) ਸਾਕਾਰਾਤਮਕ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ?

(vii) ਆਧੁਨਿਕ ਰਾਜ ਵਿਚ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ?

(viii) ਸਮਾਜਿਕ ਸਮਾਨਤਾ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ?

(ix) ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਕਿਹੜੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ?

(x) ਨਿਆਂ ਦਾ ਆਰਥਿਕ ਪੱਖ ਕੀ ਹੈ?

[P. T. O.



Scanned with CamScanner

(xi) ਨਿਆਂ ਦੇ ਮੂਲ ਆਧਾਰ ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਹਨ?

(xii) ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਔਗੁਣ ਦੱਸੋ।

(xiii) ਜਨਮਤ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ?

(xiv) ਕਾਰਲ ਮਾਰਕਸ ਦੀਆਂ ਦੋ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਦੱਸੋ।

Scanned with CamScanner

ll No. .....

Total Pages : 7

# 55570/MH

**A/2052**

## PHYSICAL EDUCATION

Semester–II

me Allowed : 3 Hours] [Maximum Marks : 80

**ote :** All questions from Section A is compulsory carrying 2 marks each. Attempt **one** question each from Section B to Section E carrying 15 marks each.

## SECTION—A

Compulsory Question. Write short notes on the following : 10×2=20

(i) What is Weight Training ?

[P. T. O.



Scanned with CamScanner

(ii) Write down the Sheldon's classification of Body types.

(iii) Explain Communication disease.

(iv) Explain Concentric and Eccentric contractions.

(v) What are Immovable Joints ?

(vi) Define I.O.A. India Olympic Association.

(vii) Define Doping.

(viii) What is Warming up ?

(ix) Define Hockey game.

(x) Highest Sports award by Government of Punjab.



## SECTION—B

2. What are Communicable Diseases ? Explain Cholera, AIDS & Typhoid. 15

3. Explain characteristics of Ectomarphic body. 15

## SECTION—C

4. What do you mean by Joints ? Explain its types. 15

5. Explain the following : 15

(a) Reflex action.

(b) Overload.

(c) Recovery.

## SECTION—D

6. Explain the function and objectives of I.O.A. (Indian Olympic Association). 15

[P. T. O.



Scanned with CamScanner

7. What are the main causes of Drug Abuse Explain.

## SECTION—E

8. Draw Basketball Court and Explain.

9. Explain the eligibilities and objectives of Arjun and Dronacharya Awards.



## PUNJABI VERSION

ਨੋਟ : ਭਾਗ A ਦੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਨ, ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 2 ਅੰਕ ਹਨ। ਭਾਗ B ਅਤੇ ਭਾਗ E ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ **ਇੱਕ** ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ, ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 15 ਅੰਕ ਹਨ।

## ਭਾਗ—A

1. ਲਾਜਮੀ ਸਵਾਲ। ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ : 10×2=20

(i) ਭਾਰ ਸਿਖਲਾਈ ਕੀ ਹੈ?

(ii) ਸ਼ੈਲਡਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਰੀਰ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਲਿਖੋ।

(iii) ਸੰਕਰਾਤਮਕ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰੋ।

(iv) ਕੰਨਸੈਂਟਰਿਕ ਅਤੇ ਇਸੈਂਟਰਿਕ ਸੰਗੋੜਾਂ ਬਾਰੇ ਲਿਖੋ।

(v) ਅੱਚਲ ਜੋੜ ਕੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ?

(vi) I.O.A. (ਭਾਰਤੀ ਉਲੰਪਿਕ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ) ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ।

(vii) ਡੋਪਿੰਗ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ?

[P. T. O.



Scanned with CamScanner

(viii) ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਗਰਮਾਉਣਾ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?

(ix) ਹਾਕੀ ਖੇਡ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰੋ।

(x) ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਖੇਡਾਂ ਦਾ ਉੱਚ ਪੱਧਰੀ ਸਨਮਾ... ਕਿਹੜਾ ਹੈ?

## ਭਾਗ—B

2. ਸੰਕਰਾਮਕ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਕੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ? ਹੈਜਾ, ਏਡਜ਼ ... ਟਾਈਫਾਈਡ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।

3. ਐਕਟੋਮਾਰਫਿਕ ਸਰੀਰ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਲਿਖੋ।

## ਭਾਗ—C

4. ਜੋੜਾਂ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ? ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂ ... ਵਰਣਨ ਕਰੋ।

5. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ:

(a) ਰਿਫਲੈਕਸ ਐਕਸ਼ਨ (ਪ੍ਰਤੀਕ੍ਰਿਆ)

(b) ਵਾਧੂ ਭਾਰ

(c) ਮੁੜ ਵਾਪਸ ਆਉਣ ਦੀ ਸਥਿਤੀ। 15



## ਭਾਗ—D

ਭਾਰਤੀ ਉਲੰਪਿਕ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਤੇ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 15

ਨਸ਼ਾਖੋਰੀ ਦੇ ਮੁੱਖ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹਨ? ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 15

## ਭਾਗ—E

ਬਾਸਕਿਟਬਾਲ ਗਰਾਉਂਡ ਦਾ ਚਿੱਤਰ ਬਣਾਉ ਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 15

ਅਰਜ਼ਨ ਤੇ ਦਰੋਣਾਚਾਰੀਆਂ ਪੁਰਸਕਾਰਾਂ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਦਰਸਾਓ। 15



Scanned with CamScanner

Roll No. .....

Total Pages : 6

55567/MH

A/2052

# PARTIAL DIFFERENTIAL EQUATIONS

Paper–V

Semester–II

Time Allowed : 3 Hours] [Maximum Marks : 40

Note : The candidates are required to attempt two questions each from Sections A and B carrying 6 marks each and the entire Section C consisting of 8 short answer type questions carrying 2 marks each.

[P. T. O.



Scanned with CamScanner

## SECTION—A

1. (a) Find the equation of the integral surface of the partial differential equation $xp + yq = z$ Which passes through the curve $x + y = 1$, $yz = 1$.

   (b) Using Charpit's method to find complete solution of the following partial differential equation $z = p^2x + q^2y$. 3

2. (a) Find partial differential equation of all spheres of fixed radius having centres in xy-plane. 3

   (b) Form partial differential equation by eliminating arbitrary functions from the following relation : $z = f(x + ay) + g(x - ay)$. 3

3. Classify and reduce following the second order Partial differential equation to canonical form :

$$\frac{\partial^2 z}{\partial x^2} - 2\frac{\partial^2 z}{\partial x \partial y} \cdot \frac{\partial^2 z}{\partial y^2} = 0. \quad 6$$



4. (a) Find the equation of the family of surfaces which cut orthogonally the cones of family $x^2 + y^2 + z^2 = \lambda xy$, where $\lambda$ is parameter. 3

   (b) Find the complete solution, singular solution and general solution of the partial differential equation $p + q = \cos x + \cos y$. 3

## SECTION—B

5. (a) Find the general solution of the partial differential equation :

$$2r - s - 3t = 10\frac{e^x}{e^y}. \quad 3$$

   (b) Find the general solution of the partial differential equation :

$$(D_x^3 - 7D_xD_y^2 - 6D_y^3)(z) = \cos(x + 2y) + e^{-2x+y}. \quad 3$$



Scanned with CamScanner

6. (a) Solve the partial differential equation :

$$r - q = e^{x+y}.$$

3

(b) Find complementary Factor (CF) of the partial differential equation :

$$r - t - 3p + 3q = 54xy.$$

3

7. Obtain the general solution of one dimensional wave equation :

$$\frac{\partial^2 u}{\partial x^2} = \frac{1}{c^2}\frac{\partial^2 u}{\partial t^2}$$

and also find the particular solution for which

$u = f(x), \frac{\partial u}{\partial t} = g(x)$ at $t = 0$.

6

8. A rod of length l with insulated sides, is initially at a uniform temperature $u_0$. Its ends are suddenly cooled to 0°C and kept at that temperature. Find the temperature u(x, t).

6



## SECTION—C

9. Write short notes of the following : 2×8=16

(i) Find the complete solution of the partial differential equation :

$$(p - q)(z - px - qy) = 1.$$

(ii) State the conditions under which the partial differential equation :

$$rR + sS + tT + f(x, y, z, p, q) = 0.$$

To be classified as Parabolic, Elliptic or Hyperbolic.

(iii) Define Lagrange's Linear partial differential equation.

(iv) Define the singular solution of partial differential equation.

(v) Find the deflection of a vibrating string of unit length having fixed ends with initial velocity zero and initial deflection



Scanned with CamScanner

$$f(x) = x - x^2.$$

(vi) Find Particular Integral (PI) of the partial differential equation :

$$\left(D_x^2 - 9D_y^2\right)z = x^2 \ .$$

(vii) Find the general solution of the partial differential equation :

$$\left(D_x^4 - D_y^4\right)(z) = 0 \ .$$

(viii) Write a short note on Method of separation of variables for solving second order partial differential equation of the form :

$pP + qQ + rR + sS + tT = W$, where P, Q, R, S, T, W are functions of x, y only.

Scanned with CamScanner

Roll No. .....

Total Pages : 7

55568/MH

A/2052

# ANALYTIC GEOMETRY

Paper–VI

Semester–II

Time Allowed : 3 Hours] [Maximum Marks : 40

**Note :** The candidates are required to attempt **two** questions each from Sections A and B carrying 6 marks each and the entire Section C consisting of 8 short answer type questions carrying 2 marks each.

[P. T. O.



Scanned with CamScanner

## SECTION—A

1. Define the director circle of a conic and find the equation of the director circle of the conic $\frac{l}{r} = 1 + e\cos\theta$.

2. Trace the conic $8x^2 - 4xy + 5y^2 - 16x - 14y + 1 = 0$.

3. (a) Prove that the angle between the lines $y = m_1x + c_1$ and $y = m_2x + c_2$ is $\tan^{-1}\left(\frac{(m_1 - m_2)\sin\omega}{1 + (m_1 + m_2)\cos\omega + m_1m_2}\right)$ where $\omega$ is the angle between the axes. 3

(b) Find the equation of parabola having axis as diameter and tangent at one extremity of that diameter. 3



4. (a) Prove that equation of a circle with centre (h, k) and radius a is $x^2 + y^2 + 2xy\cos\omega - 2(h + k\cos\omega)x - 2(k + h\cos\omega)y + h^2 + k^2 + 2hk\cos\omega - a^2 = 0$, where w is the angle between the axes Q. 3

(b) Prove that the angle between the lines represented by $ax^2 + 2hxy + by^2 = 0$ is given by $\tan\theta = \frac{2\sqrt{h^2 - ab}\sin\omega}{a + b - 2h\cos\omega}$, where $\omega$ is the angle between the coordinate axes. 3

## SECTION—B

5. (a) Find equation of right circular cylinder whose guiding curve is the circle $x^2 + y^2 + z^2 = 4$, $x + y + z = 3$. 3



Scanned with CamScanner

(b) Find the equation of the enveloping cylinder of the sphere $x^2 + y^2 + z^2 + 2x + 2y + 2z + 2 = 0$ whose generators are parallel to the Line $\frac{x}{1} = \frac{y}{-1} = \frac{z}{1}$. 3

6. (a) If $\theta$ is the semi-vertical angle of a right circular cone which passes through the lines OX, OY and $x = y = z$, show that $\cos\theta = \left(9 - 4\sqrt{3}\right)^{\frac{1}{2}}$. 3

(b) A variable plane is parallel to given plane $\frac{x}{a} + \frac{y}{b} + \frac{z}{c} = 1$ and meet the axes in A, B, C. prove that the circle ABC lies on the cone

$$yz\left(\frac{b}{c} + \frac{c}{b}\right) + zx\left(\frac{c}{a} + \frac{a}{c}\right) + xy\left(\frac{a}{b} + \frac{b}{a}\right) = 0.$$ 3

7. Prove that the plane $x + 2y + 2z = 15$ cuts the sphere $x^2 + y^2 + z^2 - 2y - 4z - 11 = 0$ in a circle. Also find the equation of the sphere which has this circle as one of the great circle. 6



8. (a) Find the equation of the sphere which touches the plane $3x + 2y - z + 2 = 0$ at the point P(1, –2, 1) and also cuts orthogonally the sphere $x^2 + y^2 + z^2 - 4x + 6y + 4 = 0$. 3

(b) Tangent plane at any point of sphere $x^2 + y^2 + z^2 = r^2$ meets the coordinate axes in A, B and C. show that locus of point of intersection of planes drawn through A, B, C parallel to coordinate planes is the surface $x^{-2} + y^{-2} + z^{-2} = r^{-2}$. 3

## SECTION—C

9. Write short notes of the following :

(i) Prove that two conic $\frac{l_1}{r} = 1 + e_1\cos\theta$ and $\frac{l_2}{r} = 1 + e_2\cos(\theta - \alpha)$ will touch one another if $l_1^2(1 - e_2^2) + l_2^2(1 - e_1^2) - 2l_1l_2(1 - e_1e_2\cos\alpha)$.

[P.T.O.



Scanned with CamScanner

(ii) Prove that lines $y = m_1x + c_1$ and $y = m_2x + c_2$ make equal angle with x-axis; $m_1 + m_2 + 2m_1m_2 \cos\omega = 0$.

(iii) If the axes are inclined at an angle w, then prove that distance between the points $(x_1, y_1)$ and $(x_2, y_2)$ is :

$$\sqrt{(x_2 - x_1)^2 + (y_2 - y_1)^2 + 2(x_2 - x_1)(y_2 - y_1)\cos\omega}$$

(iv) Prove that the equations $\frac{l}{r} = 1 + e\cos\theta$ and $\frac{l}{r} = -1 + e\cos\theta$ represents the same conic.

(v) Find the centre of section of the sphere $x^2 + y^2 + z^2 = 25$ by the plane $2x + y + 2z = 9$.

(vi) Define tangent plane to a sphere.



(vii) Prove that semi vertical angle of a right circular cone having three mutually perpendicular generators is $\tan^{-1}\sqrt{2}$.

(viii) Find the equation of a right circular cylinder having axis as z-axis and radius r.

2×8=16



Scanned with CamScanner

Roll No. .....

Total Pages : 7

# 55572/MH

A/2052

## MS OFFICE AUTOMATION TOOLS

Paper–BAP-103

Semester–II

Time Allowed : 3 Hours] [Maximum Marks : 45

Note : The candidates are required to attempt **two** questions each from Sections A and B carrying 9 marks each and the entire Section C consisting of 9 short answer type questions carrying 1 mark each.

[P. T. O.



Scanned with CamScanner

## SECTION—A

1. Write down the steps to create a table in MS-Word. Explain the merging of cells, splitting of Cell, text alignment and Table format in table of MS-Word. 9

2. Explain the steps to use mail merge feature of MS-Word. 9

3. What are the various elements that can be added to a slide in MS PowerPoint ? 9

4. Discuss the Sub options available in Insert tab in MS PowerPoint. 9

## SECTION—B

5. What Charts are in Excel ? What are different types of Charts ? Explain. 9



Explain the Sort and Filter Sub option of Data Option in MS Excel. 9

What is MS Access ? Discuss its characteristics and applications. 9

Explain with an example of create a Table and Insert values in table in MS-Access. 9

## SECTION—C

9. Write short notes on the following : 9×1=9

(i) Write down the steps to save a document in MS-Word.

(ii) Explain Wrapping text features.

(iii) What is Slide show ?

(iv) Write down the Steps to delete a slide in MS PowerPoint.



Scanned with CamScanner

(v) What is a Spreadsheet ?

(vi) How can we insert a new row in excel ?

(vii) What are the keys used to go to the Next Worksheet ?

(viii) What is SQL ?

(ix) What is Macro in MS-Access ?



## PUNJABI VERSION

ਨੋਟ : ਭਾਗ A ਅਤੇ B ਹਰੇਕ ਵਿਚੋਂ ਦੋ-ਦੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 9 ਅੰਕ ਹਨ। ਭਾਗ C ਸਾਰਾ ਕਰੋ। ਇਸ ਵਿਚ 9 ਸੰਖੇਪ ਉੱਤਰ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਲਾਜਮੀ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ 1 ਅੰਕ ਹੈ।

### ਭਾਗ—A

1. MS-ਵਰਡ ਵਿੱਚ ਇਕ ਟੇਬਲ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਪੜਾਅ ਲਿਖੋ। MS-ਵਰਡ ਦੇ ਟੇਬਲ ਵਿੱਚ ਸੈਲਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਉਣ, ਸੈਲ ਨੂੰ ਵਖਰਾ ਕਰਨ, ਟੈਕਸਟ ਅਲਾਈਨਮੈਂਟ ਅਤੇ ਟੇਬਲ ਫਾਰਮੈਟ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 9

2. MS-ਵਰਡ ਵਿੱਚ ਮੇਲ ਮਰਜ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਵਰਣਨ ਦੇ ਪੜਾਂਵਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 9

3. ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤੱਤ ਕਿਹੜੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ MS ਪਾਵਰ ਪੁਆਂਇਟ ਵਿਚ ਇਕ ਸਲਾਈਡ ਨਾਲ ਜੋੜੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ? 9

4. MS ਪਾਵਰ ਪੁਆਂਇਟ ਵਿਚ ਇਨਸਰਟ ਟੈਬ ਵਿਚ ਉਪਲੱਭਤ ਉਪ ਆਪਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 9



Scanned with CamScanner

## ਭਾਗ—B

5. ਐਕਸੈਲ ਵਿਚ ਕਿਹੜੇ ਚਾਰਟ ਹਨ? ਚਾਰਟਾਂ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਹਨ? ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 8

6. MS ਐਕਸੈਲ ਵਿਚ ਅੰਕੜੇ ਆਪਸ਼ਨ ਵਿਚ ਛਾਂਟਣ (Sort) ਅਤੇ ਫਿਲਟਰ ਉਪ ਆਪਸ਼ਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 9

7. MS Access ਕੀ ਹੈ? ਇਸ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 9

8. MS Access ਵਿਚ ਇਕ ਟੇਬਲ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਟੇਬਲ ਵਿਚ ਮੁੱਲ ਜੋੜਣ ਦੀ ਇਕ ਉਦਾਹਰਣ ਸਹਿਤ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 9

## ਭਾਗ—C

9. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ: $9 \times 1 = 9$

(i) MS ਵਰਡ ਵਿਚ ਇਕ ਦਸਤਾਂਵੇਜ਼ ਜਮਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪੜਾਅ ਲਿਖੋ।



(ii) ਟੈਕਸਟ ਫੀਚਰ ਪੈਕ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।

(iii) ਸਲਾਈਡ ਸ਼ੋਅ ਕੀ ਹੈ?

(iv) MS ਪਾਵਰ ਪੁਆਂਇਟ ਵਿਚ ਇਕ ਸਲਾਈਡ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਪੜਾਅ ਲਿਖੋ।

(v) ਸਪਰੈਡਸ਼ੀਟ ਕੀ ਹੈ?

(vi) ਅਸੀਂ ਐਕਸੈਲ ਵਿਚ ਇਕ ਨਵੀਂ ਕਤਾਰ (Row) ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋੜ ਸਕਦੇ ਹਾਂ?

(vii) ਦੂਸਰੀ ਵਰਕਸ਼ੀਟ ਤਕ ਜਾਣ ਲਈ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਕੀਅਜ਼ (Keys) ਕਿਹੜੀਆਂ ਹਨ?

(viii) SQL ਕੀ ਹੈ?

(ix) MS Access ਵਿਚ ਮੈਕਰੋ ਕੀ ਹੈ?



Scanned with CamScanner

# PC–55565/MH

## A–2052

## CLIMATOLOGY AND OCEANOGRAPHY

(Semester–II)

Time : Three Hours] [Maximum Marks : 45

**Note :** Attempt **two** questions each from Section A & B carrying 7½ marks each and the entire Section C consisting of 5 short answer type questions carrying 3 marks each. Uses of outline stencil, maps of the World/Continents/ Countries are allowed.

### SECTION—A

I. Discuss types and distribution of rainfall in the world.

II. Explain structure of the atmosphere with suitable diagram.

III. Discuss temperate cyclones in detail.

IV. Describe planetary winds of the earth and their relationship with pressure belts.

### SECTION—B

V. Discuss various factors which controls salinity of the ocean water.

VI. Discuss Ocean Currents of Pacific Ocean.



Scanned with CamScanner

VII. Discuss types and effects of tides.

VIII. Discuss Oceans as store houses of Resources.

## SECTION—C

### (Compulsory Question)

IX. Write brief answers of the following :

1. What is Humidity?
2. What is Sub-Tropical high pressure belt?
3. What is Precipitation?
4. What are Coral Reefs?
5. What are deep sea plains?



## PUNJABI VERSION

ਨੋਟ : ਭਾਗ A ਅਤੇ B ਵਿਚੋਂ **ਦੋ-ਦੋ** ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 7½ ਅੰਕ ਹਨ। ਭਾਗ C ਸਾਰਾ ਕਰੋ। ਇਸ ਵਿਚ 5 ਸੰਖੇਪ ਉੱਤਰ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 3-3 ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਹਨ। ਆਊਟਲਾਈਨ ਸਟੈਂਸਿਲ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਵਿਸ਼ਵ/ਮਹਾਂਦੀਪਾਂ/ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਕਸ਼ੇ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੈ।

## ਭਾਗ—A

I. ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਵਰਖਾ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਅਤੇ ਵੰਡ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

II. ਵਾਯੂਮੰਡਲ ਦੀ ਬਣਤਰ ਨੂੰ ਚੁਕਵੇਂ ਚਿੱਤਰ ਨਾਲ ਸਮਝਾਓ।

III. ਟੈਮਪਰੈਟ ਚੱਕਰਵਾਤਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

IV. ਧਰਤੀ ਤੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਥਾਈ ਪੌਣਾਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸੋ ਅਤੇ ਦਬਾਅ ਪੇਟੀਆਂ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ।

## ਭਾਗ—B

V. ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਾਰਕਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ ਜੋ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਖਾਰੇਪਣ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਦੇ ਹਨ।

VI. ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ ਮਹਾਂਸਾਗਰ ਦੀਆਂ ਸਮੁੰਦਰੀ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

VII. ਜਵਾਰਭਾਟੇ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

VIII. ਸੰਸਾਧਨਾਂ ਦੇ ਭੰਡਾਰ ਘਰਾਂ ਵਜੋਂ ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।



Scanned with CamScanner

## ਭਾਗ—C

## (ਲਾਜ਼ਮੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ)

IX. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਦੇ ਸੰਖੇਪ ਉੱਤਰ ਲਿਖੋ :

1. ਨਮੀ ਕੀ ਹੈ?
2. ਸਬ-ਟ੍ਰੋਪੀਕਲ ਹਾਈ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ ਕੀ ਹੈ?
3. ਵਰਖਣ ਕੀ ਹੈ?
4. ਕੋਰਲ ਰੀਫਸ ਕੀ ਹੈ?
5. ਡੂੰਘੇ ਸਮੁੰਦਰੀ ਮੈਦਾਨ ਕੀ ਹਨ?

---

Scanned with CamScanner

Roll No. .....

Total Pages : 7

# 55574/MH

**A/2052**

## MUSIC VOCAL

Paper–A (Theory)

Semester–II

Time Allowed : 3 Hours] [Maximum Marks : 38

**Note :** The candidates are required to attempt **two** questions each from Sections A and B carrying 6 marks each and the entire Section C consisting of 7 short answer type questions carrying 2 marks each.



Scanned with CamScanner

## SECTION—A

1. What kind of music is observed in Ramayana? 6

2. Definition and explanation of the following musical terms : Raga, Pakar and Jaties of Ragas. 6

3. What is the importance of Voice culture in Indian classical music? 6

4. What is the contribution of Pt. V.D. Paluskar to Hindustani music? 6

## SECTION—B

5. Write in detail classification of Indian Musical Instruments. 6

6. Definition of the following in the context of Gurmat Sangeet : Mahla, Rahao and Ank. 6



7. Write down the description of Raga Bhopali andf its notation of Fast Khayal. 6

*Or*

Write down the description of Ektall with its Ekgun and Dugun Laykaries. 6

8. Write down the description of Raga : Deshkar. 6

*Or*

Write down the description of Teevra Tall with its Ekgun and Dugun Laykaries. 6

## SECTION—C

9. Write short notes on the following : 7×2=14

(i) What is the difference between Vilambit and Drut Khayal?



Scanned with CamScanner

(ii) Write the name of any two Shruties.

(iii) How many Saptak are there in Indian Music?

(iv) Write down the Vadi and Samvadi Swar of Raga Khamaj.

(v) What is the meaning of Madhya Saptak?

(vi) Write down similarities and differences between Roopak and Teevra Taal.

(vii) What is the difference between Sharuti and Swar?



## PUNJABI VERSION

ਨੋਟ : ਭਾਗ A ਅਤੇ B ਹਰੇਕ ਵਿਚੋਂ ਦੋ-ਦੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 6 ਅੰਕ ਹਨ। ਭਾਗ C ਸਾਰਾ ਕਰੋ। ਇਸ ਵਿਚ 7 ਸੰਖੇਪ ਉੱਤਰ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਲਾਜਮੀ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 2 ਅੰਕ ਹਨ।

### ਭਾਗ—A

1. ਰਮਾਇਣ ਵਿਚ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਕਿਹੜੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ? 6

2. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸੰਗੀਤਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਭਾਸਾ ਅਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ:

   ਰਾਗ, ਪਕੜ ਅਤੇ ਰਾਗਾਂ ਦੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ। 6

3. ਭਾਰਤੀ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਆਵਾਜ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਕੀ ਮਹੱਤਤਾ ਹੈ? 6

4. ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਸੰਗੀਤ ਨੂੰ ਪੰਡਿਤ ਵੀ.ਡੀ. ਪਲੁਸਕਾਰ ਦਾ ਕੀ ਯੋਗਦਾਨ ਹੈ? 6



Scanned with CamScanner

## ਭਾਗ—B

5. ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਸਾਜਾਂ ਦਾ ਵਰਗੀਕਰਨ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ ਲਿਖੋ। 6

6. ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਦੀ ਪ੍ਰੀਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ:

ਮਹਲਾ, ਰਹਾਉ ਅਤੇ ਅੰਕ। 6

7. ਰਾਗ ਭੋਪਾਲੀ ਦਾ ਵਰਣਨ ਅਤੇ ਫ਼ਾਸਟ ਖਯਾਲ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਸੰਕੇਤ ਲਿਪੀ ਲਿਖੋ।

ਜਾਂ

ਏਕਤਾਲ ਦੀ, ਇਸ ਦੇ ਏਕਗੁਣ ਅਤੇ ਦੁਗੁਨ ਲੈਅਕਾਰੀਆਂ ਸਹਿਤ ਵਰਣਨ ਕਰੋ। 6

8. ਦੇਸ਼ਕਰ ਰਾਗ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ।

ਜਾਂ

ਤੀਵਰਾ ਤਾਲ ਦੀ, ਇਸ ਦੇ ਏਕਗੁਨ ਅਤੇ ਦੁਗੁਨ ਲੈਅਕਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 6



## ਭਾਗ—C

9. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ: 7×2=14

(i) ਫ਼ਿਲਾਮਬਿਟ ਅਤੇ ਧਰੁਤ ਖਯਾਲ ਵਿਚ ਕੀ ਅੰਤਰ ਹੈ?

(ii) ਕਿਸੇ ਦੇ ਸ਼ਰੁਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਲਿਖੋ।

(iii) ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਕਿੰਨੇ ਸਪਤਕ ਹਨ?

(iv) ਰਾਗ ਖਮਜ਼ ਦੇ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਸਾਮਵਾਦੀ ਸਵਰ ਲਿਖੋ।

(v) ਮੱਧਯ ਸਪਤਕ ਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੈ?

(vi) ਰੂਪਕ ਅਤੇ ਤੀਵਰਾ ਤਾਲ ਵਿਚ ਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅੰਤਰ ਲਿਖੋ।

(vii) ਸ਼ਰੁਤੀ ਅਤੇ ਸਵਰ ਵਿਚ ਕੀ ਅੰਤਰ ਹੈ?



Scanned with CamScanner

Roll No. .....

Total No. of Pages : 4

# PC 55575-MH

A/2052

## DRUG ABUSE : PROBLEM, MANAGEMENT AND PREVENTION

### Semester—II

Time Allowed : Three Hours] [Maximum Marks : 70

Note :– The candidates are required to attempt *three* questions each from Sections A and B. Each question carries 7 marks. Section C will be compulsory. Each question carries 2 marks.

### SECTION—A

1. What do you mean by the term Drug Abuse ? Do you agree that Punjab is suffering from Prevalence of Drug Abuse ? If yes, then how bad the situation is and what can we contribute to control it ?
2. What are Drugs ? Give various types of substances that are used as substance of abuse.
3. How a person becomes physically and mentally dependent on Drugs ?
4. Give withdrawal symptoms of Stimulants.

### SECTION—B

5. What are various causes of Drug Abuse ?
6. What are consequences of Drug Abuse on youth, their families and nation at all ?



Scanned with CamScanner

7. What are the laws prevalent in our country for prevention and solu of Drug Abuse ?

8. Explain role of family and teachers in prevention of Drug Abuse

## SECTION—C

9. Write short notes on the following questions :

(a) Drug addiction and drug dependency

(b) Hallucinogens

(c) Narcotics

(d) Drug tolerance

(e) Depressants and anti-depressants

(f) Physical indicators of Drug Abuse

(g) Consequences of Drug Abuse on family

(h) Sociological causes of Drug Abuse

(i) De-addiction centers

(j) Role of media in control of Drug Abuse

(k) Health consequences of Drug Abuse

(l) Diagnostic features of Drug Abuse

(m) Support or help groups for Drug Addiction

(n) Steroids which are used as addiction drugs.



## (ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

ਨੋਟ: ਪ੍ਰੀਖਿਆਰਥੀ ਭਾਗ ਓ ਅਤੇ ਅ ਹਰੇਕ ਵਿਚੋਂ **ਤਿੰਨ-ਤਿੰਨ** ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਨ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 7 ਅੰਕ ਹਨ। ਭਾਗ ੲ ਸਾਰਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 2 ਅੰਕ ਹਨ।

## ਭਾਗ—ਓ

1. ਸ਼ਬਦ ਨਸ਼ਾ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ? ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਕਿ ਨਸ਼ਾ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਦੇ ਪ੍ਰਚਲਨ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੁਖ ਭੋਗ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਸਥਿਤੀ ਕਿੰਨੀ ਮਾੜੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ?

2. ਨਸ਼ੇ ਕੀ ਹਨ ? ਵਸਤੂਆਂ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਬਾਰੇ ਲਿਖੋ ਜਿਹੜੀਆਂ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਦੀ ਵਸਤੂ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

3. ਨਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਰਭਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ?

4. ਉਤੇਜਿਤਾਂ ਦੀ ਛੱਡਣ ਕਿਰਿਆ ਦੇ ਲੱਛਣਾਂ ਬਾਰੇ ਲਿਖੋ।

## ਭਾਗ—ਅ

5. ਨਸ਼ਾ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਾਰਨ ਕੀ ਹਨ ?

6. ਯੁਵਕ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰ 'ਤੇ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਸ਼ਾ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਦੇ ਕੀ ਨਤੀਜੇ ਹਨ ?

7. ਨਸ਼ਾ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਅਤੇ ਹੱਲ ਲਈ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਨਿਯਮ ਕਿਹੜੇ ਹਨ ?

8. ਨਸ਼ਾ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਵਿੱਚ ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।

[P.T.O.



Scanned with CamScanner

## ਭਾਗ—ਏ

9. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ 'ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ :

(ੳ) ਨਸ਼ਾ ਅਮਲ ਅਤੇ ਨਸ਼ਾ ਨਿਰਭਰਤਾ

(ਅ) ਵਹਿਮ ਵਾਲੇ ਵਿਚਾਰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ

(ੲ) ਨਾਰਕੋਟਿਕ

(ਸ) ਨਸ਼ਾ ਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ

(ਹ) ਡਿਪਰੈਸੈਨਟਸ ਅਤੇ ਡਿਪਰੈਸੈਨਟਸ ਵਿਰੋਧੀ

(ਕ) ਨਸ਼ਾ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਦੇ ਸਰੀਰਕ ਸੂਚਕ

(ਖ) ਪਰਿਵਾਰ 'ਤੇ ਨਸ਼ਾ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ

(ਗ) ਨਸ਼ਾ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਦੇ ਸਮਾਜ-ਵਿਗਿਆਨਕ ਕਾਰਨ

(ਘ) ਨਸ਼ਾ-ਛਡਾਊ ਕੇਂਦਰ

(ਙ) ਨਸ਼ਾ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਦੇ ਕੰਟਰੋਲ ਵਿੱਚ ਮੀਡੀਆ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ

(ਚ) ਨਸ਼ਾ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਦੇ ਸਿਹਤ ਨਤੀਜੇ

(ਛ) ਨਸ਼ਾ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਦੀਆਂ ਰੋਗ ਪਛਾਣ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ

(ਜ) ਨਸ਼ਾ ਅਮਲ ਲਈ ਸਹਾਇਤਾ ਜਾਂ ਸਹਾਇਤਾ ਗਰੁੱਪ

(ਝ) ਸਟੇਰਾਇਡ ਜਿਹੜੇ ਨਸ਼ਾ ਅਮਲ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਰਤੇ ਜਾਦੇ ਹਨ ?

Scanned with CamScanner